

Kort meddelande

Bidrag till tolkningen av gravinskrifter i Linköpings domkyrka

I del I av det förnämliga verket om Linköpings domkyrka, volym 200 av *Sveriges kyrkor*, som publicerades år 1987, ingår en av Sune Ljungstedt författad katalog över samtliga i domkyrkan befintliga gravstenar. I denna ha också inskriptionerna med stor noggrannhet återgivits och de latinska försetts med svensk översättning. De läs- eller tryckfel, som kunnat iakttagas, äro mycket få och obetydliga. I de latinska inskrifterna finnas, som man kan vänta, vissa svårtolkade ställen, som icke alltid synas ha rätt uppfattats av översättaren. Författaren av denna artikel tror sig i några fall kunna giva en riktigare tolkning, vilket vare sagt med all aktning för Ljungstedts utmärkta arbete.

31 (s. 364 f.). I mittarkaden synes stå EN PRINCIPIUM, "Se här begynnelsen" eller "Se, detta är begynnelsen". Läsningen EA är omöjlig. – ÖVTINAM är rätt läst men bör skrivas som två ord: Ó VTINAM.

33 (s. 366). Femte ordet bör skrivas DISRVERET; nasalstrecket över V är väl synligt å bilden. – I översättningen bör stå: "Om dygden kunde sönderbryta dödens krafter, skulle icke Peter Brask vara här (icke där!) innesluten med sin maka Birgitta." Alltifrån senlatinet brukas ofta *iste* = *hic*, *istic* = *hic*.

48 (s. 368 f.). Inskriftens första distikon lyder så: HIC SITVS EST RIGVŪ GRVMER QVI NATVS AD ALBIM / FORTVNAE HAEC HABVIT M[ ]VNTERIS ATQVE LOCA. I pentametern synes ATQVE förbinda FORTVNAE och MVNERIS men genom inversion vara placerat efter MVNERIS. Man torde kunna översätta så: "Här är Grummer begravnen, som, född vid den strömmande (eg. bevattnande) Elbe, fick denna trakt för sitt (levnads)öde och sin tjänst." Följande distikon lyder CVI STUDIA ET VIRTVS CVI FORTI [ ] ET ARDOR EQVESTER (ty så bör läsas, ej EQVESTRIS) / HOC INSIGNE DEDIT etc. Efter FORTI fattas en bokstav. Man kanske kan supplera s och översätta: "åt vilken studier och dygd och

även tappert ridderligt nit gav detta vapen". Tänkbart vore möjligen också att läsa FORTIA, som i medeltida och senare latin brukas likvärdigt med *fortitudo*. I så fall få vi översätta så: "åt vilken studier och dygd, tapperhet och ridderligt nit gav detta vapen". Vers 5 lyder: BVSTA CORONET HONOR TRANSACTA GLORIA VITA, som av Ljungstedt så översatts: "Må Hedern och Åran bekransa graven efter fullbordad levnad." Denna översättning är väl riktig, även om man kunde ha väntat sig, att HONOR och GLORIA skulle ha förbundits genom *et*. TRANSACTA VITA har alltså uppfattats som ablativus absolutus. I den transkriberade texten har ett nasalstreck satts över A i VITA men ej över samma vokal i TRANSACTA. På avbildningen kunna inga sådana streck skönjas. Eljest vore det ju möjligt att läsa TRANSACTAM VITAM och översätta: "Må Hedern bekransa graven och Åran hans fullbordade levnad."

96 (s. 387 f.). COMMISSAS SCITE DĒOS (= DENOS) HIC AMPLIVS ANNOS / SALVIFICO VERBI GRAMINE PAVIT OVES. Ordet SCITE har felaktigt uppfattats som imperativ pluralis av *scire*. Det är, som metern (långt *e!*) visar, adverbet SCITE = "skickligt, klokt". Alltså bör så översättas: "Han matade i mer än tio år skickligt de anförtrödda fåren med Ordets frälsningsbringande gräs (eller foder)."

149 (s. 401). Slutet av inskriptionen lyder så: AD COELVS VBI VERA SALVS ATTOLLERE MENTEM / FALSAQVE PRAE VERIS TEMNERE DISCE BONA. Dessa båda verser ha så översatts: "Lär det goda, att höja själen till himmelen, där den sanna frälsningen finns, och att försmå det falska för det sanna." Alltså har BONA (det goda) uppfattats som objekt till DISCE och de föregående accusativ med infinitiv-konstruktionerna såsom apposition till och förklarande detta BONA. Men denna förklaring kan svårigen vara riktig. Fastmer bör stället så översättas: "Lär dig att höja själen till himmelen, där den sanna frälsningen finnes, och att försmå

det falska goda för det sanna, näml. goda." Här föreligger alltså en motsats mellan *falsa bona* och *vera bona*; till *VERIS* underförstås *BO-NIS*.

154 (s. 403). I den första inskriften (i överstycket) synas vissa årtal tvivelaktiga. Om Samuel Wetterström var född 1675 och dog 1739, kan han ju icke vid sin död ha varit "på sit 60 Ålders år". I L. M. V. Örnbergs *Svenska Åttartal* 9 (1893), s. 478, uppgives han vara född 1676 och död 1737; om dessa årtal äro riktiga, kan han ha varit i sitt sextionde levnadsår. Om hans hustru Catharina Norling verkligen var född år 1649, kan hon ju icke gärna ha varit moder till döttrar, födda 1712 och 1713. Ej heller kunna dessa båda systrar ha varit födda 25 dec. 1712 och 16 juni 1713. Enligt Örnberg var Catharina Norling född 1680, vilket synes rimligt. Den yngre dottern var enligt Örnberg född 1718 och dog 1738. Men vare sig hon var född 1713 eller 1718, kan hon ej ha dött i sitt 23:e levnadsår. För den äldre dottern uppgiver Örnberg varken födelse- eller dödsår.

181 (s. 407). I gravskriften över Nils Svensson, som vid drygt 33 års ålder rycktes bort av döden förekommer versen [AT] CITIUS TERRIS PARCA NE PARCA RAPIT, som så översatts: "men ödesgudinnan ryckte dig förvisso alltför snart bort från världen". *NE* har alltså uppfattats i betydelsen "förvisso", och det andra *PARCA* har icke återgivits. Men *ne* i denna betydelse har långt *e* och brukas i regel blott före personliga eller demonstrativa pronomina, brukar stå först i satsen och oftast i samband med antydd eller utsagd villkorssats. Det torde vara nödvändigt att söka en annan förklaring. Möjligen skulle man kunna tänka sig, att inskriftens författare tillät sig att bruka *ne* i stället för *non*, och översätta på följande sätt: "Men en icke skonsam ödesgudinna ryckte dig alltför snart bort från världen." Med denna tolkning skulle det också bli en ordlek: *Parca*, ödesgudinnan, skulle få attributet *ne* (= *non*) *parca*; adjektivet *parcus* betyder egentligen "sparsam" men jämför t. ex. från Tacitus, *Historiae* 3,75 *civium sanguinis parcus*; jfr *parcere* i betydelsen "skona". (Beträffande den ursprungliga negationen *ne* se bl. a. Kühner-Stegmann, *Ausführliche Grammatik der lateini-*

schen Sprache, zweiter Band: Satzlehre, zweite Aufl., I, Hannover 1912, § 149, 1. I Plautus' komedi *Mostellaria* läste man åtminstone förr *aut materiae ne parcant.*)

265 (s. 415f.). Inskriptionen på biskop Enanders ståtliga gravhäll börjar med dessa ord: SACRAS EXUVIAS VI/RI LONGIORE VITA DIGNISSIMI / QUAM ABNUENTIBUS FATIS COCEDĒT / FACTA PIJS SUPERSTITŪ MANIBUS HOC COM/POSITAS TUMULO VENERARE VIATOR. Efter *SUPERSTITŪ* har Ljungstedt satt ett frågetecken, och hans tolkning är också egendomlig, väl beroende på att han felaktigt har uppfattat *MANIBUS* som dativ av *manes*. *SUPERSTITŪ* (= *superstitum*) är rätt återgivet från inskriften, men orden *PIJS SUPERSTITUM MANIBUS* höra säkerligen till *HOC COMPOSITAS TUMULO*. Ordet *MANIBUS* är ablativ pluralis av *manus* "hand", och stället bör översättas på följande sätt: "Vörda, vandrare, det av de efterlevandes kärleksfulla händer i denna grav nedlagda heliga stofet av en man, som var i högsta grad värd ett längre liv, vilket, ehuru ödet förvägrat (honom) det, hans gärningar skola skänka."

Orden *SUPERINT : EXERCIT / PER GERM : SUEC* (= *superintendentis exercitus per Germaniam Suecici*) betyda "superintendent vid den svenska armén i Tyskland". *DECIDERIUM* är felskrivning för *DESIDERIUM* (rad 18 på gravstenen).

Rad 18 ff. läses: SI QUOS TAMEN FORTASSE TORSIT / INNOXIE VIVUS MORE CLARORŪ VIRORŪ VIRTUTE ET FAMA EORŪ QUI/ESCERE IUBET LIVOREM MORTUŪ ANTE INIQUUM IAM INUTILĒ. Ljungstedt översätter *innoxie vivus* med "han, som levat ostraffligt". Men det står icke *vivens* utan *vivus*, vilket, som nedan torde framgå, nog står som motsats till *mortuus*. Adverbet *innoxie* vill jag föra samman med *torsit*. Orden *ante iniquum iam inutilem* ha enligt min mening missuppfattats i översättningen "som bortgången före den missunnssamme och onyttige". De böra fastmer föras som attribut till *livorem*. Hela stället skulle jag vilja återge på följande sätt: "Men om han kanske såsom levande (= i livstiden), som vanligt är med berömda män, genom duglighet och rykte utan skuld (= oförvållat) pinat några (nämligen med avund), så bjuder han såsom död deras förut orättvisa, nu gagnlösa avund att upphöra."

I transkriptionen av det närmast följande partiet läses: DEPRECATUR POSTERIS QUIBUS QUA (= QUAE) NON ACCEPERAT A MAIORI/BUS DEDIT QUA (= QUAE) ACCEPERAT LUCULENTO CUM FOENORE RELIQUIT. Men enligt avbildningen står på båda ställena tydligt QUAE och likaledes FOENORE, ehuru med ligaturer. Dativen QUIBUS (efter *posteris*) hör både till *dedit* och till *reliquit*, varför ordföljden i den givna översättningen något bör ändras. Vidare böra de närmast följande orden *inter alia nobilitatis decus* föras till det föregående, nyss citerade partiet *quae acceperat luculento cum foenore reliquit*. Alltså bör hela stället så översättas: "... och ber om förskoning från den (näml. avunden) för sina efterlevande, åt vilka han skänkte vad han icke mottagit av förfäderna och med riklig ränta lämnade vad han mottagit, bl. a. adelskapets heder." De följande orden OMEN NOMINIS ENANDRI IMPLE/VISSE VISUS QUOD ALIUS FACTUS AB EO QUI NATUS betyda: "Han syntes hava uppfyllt det förebud, som låg i namnet Enander, eftersom han blev en annan än den, som

vilken han föddes." Meningen synes vara den, att *Enander* blev "en andra (= annan) människa". Som i inskriftens fortsättning säges, blev han adlad men begagnade själv alltid sitt ursprungliga namn, nöjd med att ha överlämnat det adliga namnet (*Gyllenadler*) till sina efterlevande.

Till sist må några mindre inadvartenser nämnas. I inskriften på nr 14 (s. 361) har *Mane* = "på morgonen" ej återgivits. Citatet är gjort efter *Vulgatas* text. – Nr 57 (s. 372). I första delen av inskriptionen måste väl läsas SUPREMAE (ej SUPREMA) CLASSIS. – Nr 91 (s. 386) måste på rad 4 i inskriften läsas CONSILISQZ (ej CONSILIVSQZ) och på rad 10 CAELO (ej GAELO). – På den s. 348 i samma volym avbildade relieftavlan i Mariakoret står MAGISTER: GIERLAC:DE:COLONIA, icke COLONIAE, som det genom lapsus råkat bli, när inskriften återgivits på s. 31.

Sven Blomgren
Edsgatan 38
462 30 Vänersborg

Faint, illegible text covering the page, possibly bleed-through from the reverse side or a very low-quality scan. The text is arranged in several paragraphs and appears to be a formal document or report.